

Eskilsäters socken

Innehåll:

- 1 Inledning
- 2 Bevarade kyrkböcker
- 2 Litteratur
- 2 Adresser och länkar
- 3 Historik
- 8 Orter
- 9 Ortnamnen

SCB-kod: 178507

GEOKOD: 1710020

Eskilsäter är en av Värmlands äldre socknar och omnämns första gången 1334 "*Eskilsäter*". Eskilsäter är sedan medeltiden annex till Millesvik. Sedan 2002 ingår församlingen i Säffle pastorat. Tillsammans med Botilsäter, Millesvik och Ölserud tillhör Eskilsäter sedan 2010 den nybildade Södra Värmlandsnäs församling.

Namnet Eskilsäter är ursprungligen ur *äske* "askbestånd", sedermera under inflytande av *Botilsäter*, omtytt till mansnamnet *Eskil*.

Eskilsäter är en av Näs Härads tio socknar och har en total yta av ca 64,74 km².

Eskilsäters kyrka
Foto: Gunnar Jonsson

Nyperud
Eskilsäters hembygdsgård
Ursprunglig plats: Nyperud u. Rosenberg
Foto: Gunnar Jonsson

Bevarade kyrkböcker i Eskilsäter

- Husförhörslängder: 1751-1764, 1786-
- Flyttningsslängder: 1823-
- Födelseböcker: 1688-1812, 1822-
- Vigselböcker: 1688-1707, 1710-57, 1778-1812, 1822-
- Dödböcker: 1688-1812, 1822-

Litteratur om Eskilsäter

- Torp och ödegårdar i Eskilsäter, 2 delar [Eskilsätters Hembygdsförening](#)
- Lurö, ön i Vänerns mitt [Ruth Andersson](#)
- Lurö kloster [A P Freudendahl](#)
- Värmlandsnäs från forntid till nutid, del I [Iwan Schyman](#)

Adresser och länkar rörande Eskilsäter

- [Näs härad](#)
 - **Föreningens sockenombud som kan svara på frågor om Eskilsäter**
Kjerstin Tungström
Tullhusgatan 20
652 27 Karlstad
Tel: 054-18 15 31
Mail: millesvik@hotmail.com
-

Historik om Eskilsäter

Texten är hämtad från bokverket "Sveriges bebyggelse" 1963 av Sigurd Erixon, med välvilligt tillstånd av hans efterlevande.

Eskilsäters socken av redaktör Iwan Schyman

Eskilsäter är den sydligaste socknen på Värmlandsnäs. "Ogärna vill Värmland giva plats åt den stora Vänern längst i söder. Det är som om landskapet trevade i det grunda vattnet, fick fäste, men sjönk genast tillbaka, höjde sig upp på nytt, denna gång för att på allvar dyka i de rullande vågorna . . . Ja, så dyker då Värmlandsnäs ur vågorna, i ö på ö, men nu finns endast graniten kvar, de lummiga träden och bördiga fälten blev lämnade kvar vid Rosenborg, det stora godset ytterst på näsudden. Då blir Vänern övermäktig. Från tvenne håll stormar den in, sopar undan vassarna, gör rent hus och fritt spelrum för vind och vågor. Men i hågkomst av prakten och härligheten där långt i nord, skrudar sig Hökön och Lurön med björk och barrskog, och den brant stigande Lurö Bratt drar en mörkgrön fäll över skulderna."

Så skildrar Sigurd Dahllöf Eskilsäter och den omgivande skärgården i berättelsen om Finnkärringen på Lurö i boken Storstyggen, som utkom 1911. I norr gränsar socknen till Millesvik och Ölserud.

Arealen uppgår till 1.321 hektar åker, 34 hektar tomt och trädgård, 7 hektar kultiverad betesmark, 115 hektar naturlig äng, 3.018 hektar skogsmark och 1.563 hektar övrig mark, summa 6.068 hektar. Till jämförelse kan nämnas, att åkerarealen år 1885 utgjorde 1.677 hektar, vilket betyder en minskning med 346 hektar under de mellanliggande 65 åren.

Socken har minnen från alla fornåldrarna. På Geteruds skogsmark finns en hällkista med namnet Runskegrav, en anknytning sålunda till sagan om Kettil Runske, om vilken Olaus Magnus har så mycket att förtälja, dock med lokalisering till Visingsö. Det finns dock många Runske-gravar i södra Sverige, och vid bron till Frösön i Östersund står "Runskes runsten". En hällkista finns också på Valbråtsåsens krön i Stomperud,

ett par rapporterats försvunna i Gaperhult, och på Södra Byns mark, vid vägen till Flåvik, finns rester av en hällkista i lågt röse.

Av lösa fynd är antecknade bredeggad flintyx från Ekenäs, skafthålsyx från Stomperud, en från Gaperhult och en från Kärvinge. På Ingridrud har hittats en lihultsyxa (5.000 år) och i Södra Valdersrud en spjutspets eller lansettlik flintdolk, i Rosenborg, vid Slöingen, en harpun av flinta, och med socknen som fyndort anges en tjockackig smalmesjel och en lansettlik flintdolk. Från bronsåldern härrör 16 gravrösen. Det finns också två hällristningar. Den ena av dessa ligger på Rosenborgs mark vid vägen till Löthultet. Den består av tre skepp, ett skepp i ena gruppen och två skepp i den andra, samt skålgropar. Den andra hällristningen ligger på Bergstorps mark, norr om vägen mellan kyrkvaktarbostället och Bergstorps by. Den består av två skepp, ett djur, möjligen en häst, ett par ormar, solhjul och flera skålgropar. Skeppen i denna ristning är ca 30 cm långa. Dessa bildhällristningar är de enda kända i Värmland och tyder på kulturkontakt över Vänern med Västergötland.

Från järnåldern härstammar ett gravfält med vida, låga kullar, beläget i ett skogsparti mellan Ingridrud och kyrkan. Esaias Tegnér fann här som gosse ett lerkärl, som länge förvarades på Ingridrud.

En fornborg finns på Lurö. Den ligger på Lunsåsen på Källbergsön och är anordnad på samma sätt som borgarna på fastlandet med murar som hinder, där någon skreva lämnar tillträde till åskränet. Från borgen ser man Kinnekulle blåna på andra sidan Vänern. Forskarna är inte ense om dessa borgars uppgift. De anses emellertid ha tillkommit under den tid, då de gotiska värmlänningarnas öde legat i stöpsleven, en tid som belyses av såväl Ynglingatal som Beowulfskvädet. I uppsatsen Fornborgsjakt

på Värmlandsnäs, Värmland förr och nu 1946-47, behandlar Ingemar Atterman dessa borgar ganska utförligt, men då inga arkeologiska undersökningar företagits i dem, har inga säkra slutsatser om deras anläggningstid eller funktion kunnat framläggas.

På Lurö ligger en ganska mäktig ruinkulle, som har benämningen klosterruinen. Fernow berättar om klostret i sin Värmlands Beskrivning. Det var inte mer än 19 steg långt och 8 steg brett och var avdelat i tre rum, vardera 6 alnar, men det av dessa, som låg i väster, var på bredden klivet i tvenne. Antikvitetsintendenten N. Gabriel Djurklou besökte platsen på sin resa i Värmland 1866-67 och gjorde därvid en skiss av ruinen. Enligt denna var det fråga om en kvadratisk byggnad, indelad i fyra rum, samt här till ett rum såsom tillbyggnad. Otto Sjögren ger i Sveriges historia den upplysningen, att ett kloster grundades på Lurö något år före 1150. Det var konung Sverker och hans gemål, som satte sig i förbindelse med Bernhard av Clairvaux och begärde att munkar av den nyinrättade cistercienserorden skulle sändas till Sverige. De kom och grundade 1144 klostret i Alvastra; några kom strax därpå till Lurö men flyttade efter en tid till Lugnäs och Varnhem.

Namn som Munkkällan, under ett naturligt valv i kanten av ett berg, och Munkstackorna, småholmar norr om Aspholmen, synes vara minnen från medeltiden. Över Kållandsö och Lurö gick för övrigt den gamla pilgrimsvägen genom Byälvsdalen upp till Norge och Trondheim, varom såväl sägner som föremål i kyrkorna vittnar.

En egendomlighet för Värmland är, att det mellan Rosenborg och Ekenäs finns ett område med ekblandskog. Det relativt milda klimatet på Näsudden är orsak här till. En stor ek, som växer ca 400 m östen om manbyggnaden på Rosenborg, är fridlyst. Den mäter i omkrets 6 m vid brösthöjd.

Någon särskilt ålderdomlig by finns numera inte kvar. Men Godås kan dock förtjäna omnämnas i detta sammanhang, ty där hade

enligt Gustav Vasas jordbok av 1540 Arued i Godås oxeskatt om 9 öre. När denna skatt skulle betalas slog sig Oloff i Godås ihop med Berger i Dåsserudh och betalade 22 öres skatt med en ox. Här har vi sålunda fadern, Arued, och sonen, Oloff, nämnda för första gången. Denna namnföljd fortsatte sedan från far till son till långt in på detta sekel, och först på 1950-talet gick gården ur släkten - sålunda Olof Arvidsson och Arvid Olofsson under 400 år. Namnföljden kan givetvis ha fortsättning bakåt i medeltiden, men sådant kan inte kontrolleras.

Bebyggelsen är mestadels från mitten av 1800-talet. Manbyggnaderna är oftast moderniserade. Nya byggnader i villastil från detta sekels början finns på sina håll, såsom i Gaperhult och Gunnerud. I Ekenäs, där landsvägen slutar, håller det på att växa fram en tätort, där fiskare och fyrfolk bosatt sig. Här har bebyggelsen en modern karaktär.

Folkmängden uppgick vid årsskiftet 1961-62 till 477 personer. År 1885 var invånarantalet 1.026, en minskning sålunda med 549 under den mellanliggande tiden. Vid 1800-talets slut var alla torp och smågårdar bebodda, och det var gott om barn i varje stuga. På den tiden bodde det också många sjömän i socknen. I byn Gaperhult fanns så sent som för ett 20-tal år sedan 8-10 skutskeppare, varav nu endast är två kvar. Det var också många fiskare i skärgården och på fastlandet. På Vingsön, Klövön, Arnön, Sunnervass, Vithall, Kalvön och Hököarna bodde fiskare, på Gunnarsholmen och Trädgårdsholmen bodde fyrvaktare. Dessa öar är nu obebodda. På Lurön bor om sommaren fem familjer, varav en på Stånguddens fyr. Goda motorbåtar gör, att fiskare kan bo på fastlandet och lätt ta sig ut till fiskeplatserna, varför de inte behöver bo på öarna, vilket är förenat med svårigheter särskilt för dem, som har barn i skolorna.

Jordbruket befinner sig på en rätt god nivå. Det bedrivs dock ofta kreaturslöst eller kreaturssvagt. I en by som Gaperhult har man inte mer än ett par tre mjölkkor. Man köper i stället mjölk i tetraförpackning i butikerna. På Bodaholm har man stora

potatisodlingar, och i Gaperhult finns ett par handelsträdgårdar. Vid mitten av 1850-talet hade man ett 40-tal traktorer och 5 skördetröskor. Nu förekommer traktor också på Lurö, men där var den sista oxen i Värmland ännu i tjänst år 1950. År 1945 förekom rapsodling på Rosenborg, som då var ensam oljeväxtodlare i Värmland. Man odlade senare både raps, rybs och oljelin, men odlingen av oljeväxter har nu upphört. Skördeutfallet blev alltför ojämnt.

Skogen utgör ett gott stöd för jordbruket. Vid början av innevarande sekel var det diskussion om möjligheterna att öka jordbrukets avkastning. Det framhölls då, att nederbörden på Värmlandsnäs var otillräcklig för frambringandet av god skörd. Man funderade på, om orsaken härtill var, att skogen föröddes genom kalhuggning. Man föreslog därför staten att inköpa skogsmarken på Rosenborg och låta skogen växa sig gammal där, vilket skulle medföra en större nederbördsmängd. Planen sattes emellertid aldrig i verket.

I Gaperhult bedrevs emellertid sågverksrörelse under många årtionden. Där var också skeppsbyggeri. Bl.a. byggdes ångaren "Yngve" av ekvirke från Rosenborg. Den såldes med tiden till Island och gick i fraktfart med fisk till Narvik, varpå den åter kom i svensk ägo. På Kärvinge byggdes segelskutorna "Paulus" och "Laurentius", vid Björkudden galeasen "La Martine", vid Slöingen den granna galeasen "Rosenborg". I Gaperhult finns fortfarande båtbyggeri för hantverksmässig tillverkning av motorbåtar.

En Lidköpingsbo, som ägde Lurö åren 1838-60, byggde där ett tegelbruk för tillverkning av enkupigt taktegel. Ruinen efter brännugnen till detta ligger kvar på Husön. Den är 28 m lång och 8,5 m bred, har metertjocka väggar och är byggd av stenhällar, som tagits från klosterruinen.

I Gaperhult och på Rosenborg var kring sekelskiftet ångkvarnar igång för förmalning till ortens behov. En motorkvarn fanns 1913 och några år framåt i Grunnerud. I Eskilsäter hade man de första väderkvarnarna i Värmland - 2 st. år 1626 -

och detta vittnar om, att uppfinningen kommit över sjön från Västergötland. År 1825 hade Eskilsäter 12 väderkvarnar och 2 bäckkvarnar.

Här fanns diversehandel redan 1853. Under 1920-talet fanns det 8 handelsbutiker, men av dessa återstår nu fyra, en i Byn, en i Gunnerud och två i Gaperhult. I Eskilsäter har man haft lätt att båtledes ta sig in till Lidköping, Mariestad och Åmål. Men när det gällt att sälja kreatur på marknaderna, har man likväl varit hänvisad till landvägen. På Rosenborg startade man tidigt på morgonen med kanske 8-10 foror för att göra färden till Säffle på dagen. Om vintrarna, när det var körfast is, ruskades vägen från Ekenäs till Lurö av Rosenborg och från Lurö till västgötagränsen av Luröborna. År 1820 betalades en sådan ruskning med 2 rdr banko och 1901 med 20 kr. från Ekenäs till Lurö och 40 kr. från Lurö till gränsen. Det fanns då gästgivargårdar i Ekenäs och på Lurö. Under stränga vintrar kan man nu fara med bilar till Lurö och Läckö slott. Sträckan är ca 25 km.

År 1926 iståndsattes vägen Gunnerud-Gaperhult-Ölserud, 1946 vägen Gaperhult-Millesviks kyrka och 1953 vägen Däverud-Flåvik-Byn.

Man räknade nog på sin tid med att få reguljära sjöförbindelser med Karlstad över Värmlandssjön och med Åmål över Dalbosjön. 1902 lyckades man ordna det så, att ångaren "C. M. Bellman" varje lördagsmorgon kl. 2 gick från Gaperhult och anlöpte orter utefter östkusten på Värmlandsnäs till Karlstad. Men man måste snart sluta på grund av frånvaron av goda hamnar. Ångaren "Värmlandsnäs" gick också några år regelbundna turer till Åmål. Men stormarna gjorde ibland trafiken omöjlig.

Man behövde ha järnväg. Under väntan på en sådan startades den 11 maj 1910 ett bussföretag för trafik Eskilsäter-Säffle. Man gjorde tre turer i veckan under ett par somrar. Men vägarna var dåliga, och bilen höll inte, varför den såldes 1913 och bolaget gick i likvidation. Men på våren 1922

började den moderna busstrafiken med tre turer i veckan till Säffle. Med tanke på "Näsbilen", som började 1910, är detta Sveriges näst äldsta busslinje.

Poststationen Eskilsäter inrättades 1875. År 1908 betraktade man det som en stor händelse, att socknen fått telefon. Den första telefonstationen förlades till Gunnerud. År 1928 öppnades telefonstation i Gaperhult och 1931 på Lurö och i Rosenborg.

De mest spridda tidningarna är SäffleTidningen och Nya Wermlands-Tidningen.

Kyrkan är av medeltida ursprung och byggd av sten. Ett brandlager under sydmuren kan tyda på, att den föregåtts av en genom brand förstörd träkyrka. Enligt Didrik Wrangels landshövdingeberättelse 1692 var kyrkan utan torn, men detta kan inte betyda något annat än att tornhuv saknades. 1600-talets kyrka var något kortare än den, nuvarande med en höjd av ca 3 meter, med absid i öster och en tornliknande utbyggnad i väster, vilken inte sträckte sig högre än långhusets vattentak. I denna tornbyggnads norra väggs insida är trappsteg inmurade - en för västra Värmland unik anordning.

Sakristian, som är byggd i vinkel mot södra korbägen, är ursprungligen ett gravkor för ättlingar av Silfwersvärds- och Ugglasläkterna. Det torde ha byggts vid mitten av 1600-talet men överläts till sakristia 1739.

Sockenstämmoprotokollen upplyser, att kyrkan gång efter annan varit föremål för förändringar. År 1713 sattes in nya fönster, 1768 började man arbeta på klocktornet men det är osäkert om härmed menas kyrktornet eller klockstapeln. År 1762 beslöts uppdraga åt målaren Schüffner att utföra en altartavla, vilken är den som f.n. finns, sedan den framtoqs vid restaureringen 1950 -52. År 1793 beslöt man påmurning av tornet, så att det blev "lika högt med kyrktaket". Samtidigt lät man rappa kyrkan utan och innan jämte graven och benhuset. År 1801 lades kalkstensgolv i altardisken.

Ett förslag framlades 1825, enligt vilket man skulle bygga en korsarm på nordsidan. Denna skulle motsvara den på södersidan befintliga "graven", som då användes som sakristia. Reparationen och utvidgningen skulle emellertid bli så kostsam, att man i stället funderade på att bygga kyrka ihop med Millesvik, ett förslag som man dock förkastade, sedan ägaren till Rosenborg, Carl von Geijer, i skrivelse förklarade, att han var emot ett sådant bygge. År 1833 beslöt man lägga in nytt flattak och detta var färdigt i okt. 1834. År 1894 uppgjordes förslag till kyrkans fullständiga reparation, vari ingick även tornbyggnad. Arbetet var färdigt 1896, och detta årtal står nu på tornet ovanför ingången. Åren 1950-52 utfördes den senaste restaureringen, som även omfattade dränering och förstärkning av grunden. Då framtoqs även de av Schüffner målade apostlaporträtten på läktarbröstet.

Kyrkorgeln i Eskilsäter stod ursprungligen i Södra Ny kyrka. Den är byggd 1820 av "Orgelbyggeri-Directören" Johan Eberhardt i Stockholm. Skollärare Kollberg i Millesvik hade i början av 1860-talet köpt den för skrotvärdet. Han satte den i spelbart skick och sålde den till Eskilsäter 1877. År 1948 undersöktes den av en dansk orgelmästare, som fann den god och värd att bygga om. Detta gjordes och orgeln invigdes den 13 nov. 1949. Förväntningarna på den överträffades vida, orgeln har "något av tonen från himmelen". Flera gånger har man fått höra orgeln i radio i samband med helgmålsringningen. Bland andra inventarier kan nämnas den i sakristian placerade stora tavlan över familjen Carl Gustaf Roos från mitten av 1700-talet.

Det första missionshuset i Eskilsäter byggdes 1882 vid landsvägen på gränsen mot Millesvik. Det brann ner i maj 1893. Därefter byggdes det nuvarande missionshuset i Gunnerud. Det ägs av Eskilsäters missionsförsamling, som är ansluten till Svenska missionsförbundet.

Den första anteckningen om barnundervisning i Eskilsäter återfinnes i ett protokoll från 15 maj 1763. Därvid tillhölls pastor och sockenmän att se till, att barnen

lärde sig läsa sina kristendomsstycken. År 1823 beslöt man införa den Bell-Lancasterska undervisningsmetoden. Man hyrde till en början lokaler i bondgårdarna, men 1845 byggdes skolhus i Byn. Det skulle ha en lärosal för minst 110 barn. Redan 1848 krävde det reparation. Samma år ansåg ryttmästare Geijer på Rosenborg, att skolan skulle vartannat år börja på Rosenborg och vartannat år i skolhuset vid kyrkan. Sockenborna gick med härpå. År 1853 ville Geijer ha skolan stationerad på Rosenborg, varvid försök skulle göras med greve Rudenschölds metod. Denne greve bodde på Läckö, och vid en resa med besök i Eskilsäters kyrka passade det så bra, att han vid sockenstämman kunde yttra några ord om sin undervisningsmetod, som församlingen därefter antog. År 1867 kom man underfund med, att det behövdes tre skolhus i socknen, men man mäktade inte med att bygga så många. Skolhuset vid kyrkan flyttades dock till Gunnerud och fick därigenom ett mera centralt läge. År 1877 beslöts att anta examinerade lärare och lärarinnor vid småskolorna. Rosenborgsskolan blev förlagd till Stensholm, där en torpstuga ombyggdes till skolhus. År 1916 byggdes skolhus på Lurö, 1929 i Godås, och 1926 tillbyggdes Smedsgårdens skolhus. När man nu hade sholväsendet väl planerat, inträdde folkminskningen, varför man började med indragningar. Skolan i Stensholm indrogs 1939, och skolan på Lurö hade då också tagit

slut. År 1948 ändrades skolformen till typ B l. Härvid tog man skolskjutsarna till hjälp och inrättade skola för klasserna 1-2 i Smedsgården, 3-4 i Godås och 5-7 i Gunnerud. Senare nedlades också skolan i Godås, och då socknen år 1952 ingick i Värmlandsnäs kommun, blev också skolorganisationen ändrad.

Ett stämmoprotokoll i Eskilsäter för den 5 dec. 1813 omtalar, att socknens fattigstuga står på en plats väster om kyrkogården och att Byns åbor instängslat denna mark. Man hade också fattigmagasin med spannmål för utdelning. Ett stämmoprotokoll från 1831 berättar, att tjuvar borrar hål i golvet till magasinet och genom dessa hål låtit spannmålen rinna i sina säckar. Men nu skulle man sätta stopp för detta genom att lägga nytt golv ovanpå teglet, som först skulle omläggas. År 1844 meddelades på en sockenstämma, att greve C. G. Löwenhjelm, fd. minister i Paris, för flera år sedan hade skänkt 35 rdr 16 sk. banko till socknens fattiga. Flera andra skänkte också större eller mindre belopp till fattigas försörjning. Ännu vid 1900-talets början fanns det dock "rotehjon". Sedan 1933 hade man vissa platser i det av de fyra socknarna i pastoratet byggda vårdhemmet i Ölserud.

I socknen finns bygdegårdsförening och hembygdsförening med gårdar i Gunnerud samt idrottsförening med idrottsplats i Rud.

Orter i Eskilsäter

- Binamn

* Försvunnet

Stavning enligt jordeboken

Namn	Binamn	Mantal	Jordnatur	RT90 x	RT90 y
Aggerud		1/3	sä	6534910	1352200
Berg-	Bergstorp	1/4	fr	6539250	1348780
Bergstorp	Berg-	1/4	fr	6539250	1348780
Björnerud*		Torp	kr		
Björud	Vallberg-	1/3	sk	6537150	1351350
Boda	Bodaholm-	1/2	fr	6541870	1350000
Bodaholm-	Boda	1/2	fr	6541870	1350000
Byn N		1	sä	6538410	1348220
Byn S		1	sä	6537890	1348160
Dåsserud	Dåverud-	1/2	fr	6537350	1349110
Dåverud-	Dåsserud	1/2	fr	6537350	1349110
Ekenäs	Rumpan-	1/2	fr	6533430	1351840
Eskilsäter		Socken		6538200	1348100
Flåvik		1	sk	6536800	1346630
Fläskerud		1/2	fr	6539110	1347320
Gaperhult		1	sk	6541700	1351740
Geterud		1/2	sk	6538760	1350100
Godås		1	sk	6539900	1350300
Gudmunderud-	Gunnerud	1/2	fr	6535970	1352580
Gunnerud	Gudmunderud-	1/2	fr	6535970	1352580
Gunnerud		1	sk	6538100	1349320
Gårstad-	Rosenborg	2	sä	6536400	1351790
Ingrirud		1/2	kr	6538710	1347980
Kalvön		1/4	fr	6530790	1350360
Kyrkogården		Jordlägenhet	kr	6538180	1348100
Kyrkskärgården		Jordlägenhet	kr	6527060	1353270
Kärvinge		1/2	sä	6536000	1347470
Lurön			fr	6521890	1351590
Prästgården-	Smedsgården	1/2	sk	6538280	1347880
Rosenborg	Gårstad-	2	sä	6536400	1351790
Rud		1/2	sk	6538810	1349020
Rumpan-	Ekenäs	1/2	fr	6533430	1351840
Smedsgården	Prästgården-	1/2	sk	6538280	1347880
Stubbe		1/4	kr	6543320	1350660
Stumperud		1/3	sk	6539850	1347800
Svartserud	Svärdserud	1/3	fr	6536770	1348190
Svärdserud-	Svartserud	1/3	fr	6536770	1348190
Säter		2	sä	6536070	1349100
Torp*		1/2	fr		
Valdersrud		1	sk	6539660	1349040
Vallberg-	Björud	1/3	sk	6537150	1351350

Ortnamnen i Eskilsäter

Källa: Sveriges ortnamn - Ortnamnen i Värmlands län

1 Aggerud

1/3 fr (sät.). - Aghe^vdh 1540, Aggarud(h) 1542 1543, Aggerudt(t) 1546 1548, -rwdh 1568, Aggerud 1572 **1877**, Agerud(h) 1576 1725 jb. - Agaryd 1540 Skjb s. 173, Ageröd 1556 tl, ?AuRudh 1600 tl. ~ Ä. jbr torp (kyrko, frälse), sedermera hmn 1/3 mtl. 1540-47 upptaget i Millesviks sn. F. led. är trol. urspr. fsv. gen. av mansn. *Agge*. S. led. är *rud*'röjning'.

1 Bergstorp

Bergstorp 1/4 fr (rå och rör). - Bärgh 1569 1600, Bergh 1576 1610, Bergztorp(h) 1621 1723, Bergstorp 1825 **1877** jb. - Berg 1540 Skjb s. 173 1556 tl, Bergz Torpet 1590 tl, Bergztorpet 1649 db, Bergstorp 1780t. 1790t. lh, Bergtorp 1830t. lh. ~ Första g. jb 1569, kyrkotorp (präste), sedermera hmn (1/3, 1/4 mtl). Ligger vid ett obetydligt berg.

Björnerud

- Biörne^vdh 1540, Björnerudh 1542, -rudt 1551, Breennerud 1543, Biernerudtt 1546, Biernerudtt 1548, Beruerudtth 1550 jb. ~ Upptas jb 1540-51, kronotorp (1550-51 i Kila sn). Motsvarar kanske *Björud*. F. led. är väl urspr. fsv. gen. *Biörna(r)* av mansn. *Björn*, s. led. är *rud*'röjning'.

1 Björud

1/3 sk. - Biörud 1568 1725, Biörwdh 1571 1590, Biöerudh 1686, Björrud 1825 **1877**, Björud **1917** jb. - Bijörrud 1556 tl, Byörud 1581 tl, Biörrodh 1622 värml. db, Biörerudh 1786 kb, Björud 1808 Hln ek bek GS Sve 5 s. 493. ~ Första g. jb 1568, torp (upptaget med Godås), 1571 skattetorp, sedermera hmn 1/3 mtl. Se även *Björnerud*. F. led. är väl urspr. fsv. gen. *Biörna(r)* av mansn. *Björn*, s. led. är *rud*'röjning' (jfr *Björrud* i By sn).

1 Boda

Buda 1/2 fr. - ?bodä 1468 dipl, Boda 1480 Lgl I s. 216, boda 1483 dipl 1524 Lgl II s. 16, Bwde 1503 N. o. H. II s. 74. - Boda 1540 **1877**, Bud(h)a 1572 1621, Ruda 1590 jb. - Bwda 1540 Skjb s. 173, Bvdha 1564 tl, Bwa 1629 tl, Buua 1647 lh, Bue 1653 db 1740 ggk, Bodaholm 1790t. 1830t. lh. ~ Ä. jbr kronotorp, snart hmn (1/2 mtl), 1550-51 upptaget i Kila sn. Namnet är urspr. fsv. pl. av ordet *bod*, i värml.dial. även *bu(d)*.

Byn

- Byn 1540 1633, Bynn 1542 1590, Bynn 1572 1610, Bÿen(n) 1568 1725, Binn 1546 1551, Byn 1600 **1877** jb. - bÿn Eszkellsätters o. 1550 C 36, Byen o. 1642 Gs s. 71, By 1647 lh, Eskillsätters By 1690t. lh, Eskellsätters bÿn 1730t. lh, Eskellsättersbyn 1780t. b. 1800t. lh, Eskillsätters Byn 1779 Fw s. 775, Eskillsäter Bÿÿn 1643 db, Eskillsäterbyn 1779 Fw s. 878, Eskillsättersbyn 1810t. 1850t. lh, Eskebyn 1779 Fw s. 767. ~ Sedan jb 1540 upptagas två hela hmn, vilka dock 1540-1648 (utom 1542) synas vara sammanslagna. Ligger i närheten av kyrkan. Hemmanen äro sammanförda till ett upplägg i jordregistret.

1 Norra (B.) (Norra) Byn 1 fr (sät.). - N^a B. 1715, N. B. 1725, B. Norra 1825 **1877** jb. ~ Ä jbr tillsammans med följ. frälsehm 2 mtl, senare ensamt 1 mtl. Ligger norr om följ.
2 Södra (B.) 1 fr (sät.). - S^a B. 1715, S. B. 1725, B. Södra 1825 **1877** jb. ~ Ä. jbr tillsammans med föreg. frälsehm 2 mtl, senare ensamt 1 mtl. Se förg.

1 Dässerud

1/2 fr. - Dawitret 1503 N. o. H. II s. 74. - Dåffue^vdh 1540, Dåffuerudh 1543, Dåffwerudh 1660, Dosseudh 1542, Dottzerodtt 1550, Dottzrudtt 1551, Dättssrudh 1572, Dättzrud 1590, Dottesrudh 1585, Dotterudh 1610, Däserudh 1621 1680, Dässerud o. d. 1686-**1877** jb. - Dotsridh 1540 Skjb s. 173, Dotzrwd 1546 tl, Dåzröd 1556 tl, Dässrudh 1610 sl, Dosserodh 1626 värml. db, Dässerödth 1647 lh, Dosserydz torp o. 1550 C 36. ~ Ä. jbr torp (frälse, kyrko), sedermera hmn 1/2 mtl; 1545-48 upptaget i Millesviks sn. F. led. är väl urspr. gen. av fsv. mansn. *David*, dels *David*(r), dels *David*s. S. led. är *rud* 'röjning'. **Davidarud* har utvecklats till *Dåverud*, och **David*srud till **Dåvesrud*, **Dåssrud* och *Dässerud*. Jfr *Dåverud* i Millesviks sn.

1 Ekenäs

Eknäs 1/2 fr (rå och rör). - Romppen 1568, Rompan(n) 1621 1633, Rumpan(n) 1572 1686, Rumpan el. Ekenäs 1715 1877, Ekenäs **1918** jb. - Rumpetårp 1556 tl, Rumpan 1564 tl 1641 1664 db, Råmpan 1590 tl, Råmpa 1600 tl, Rompan 1643 db, Rumpan el. Eknäs o. 1700 lh, Rumpan l. Ekenäs 1842 Bn s. 198, Ekenäs el. Rumpan bek, Eknäs 1808 Hln, Ekenäs 1783 lkk ek GS Sve 5 s. 492. ~ Första g. jb 1568, frälsetorp, sedermera hmn 1/2 mtl. Det äldsta namnet *Rumpan* är best. form av ordet *rumpa* i bet. 'svansformigt ägostycke'. I *Ekenäs* är f. led. *eke* 'ekbestånd' eller *ek*.

Eskilsäter

Ässäter, Ässäsocken. - Socknen, som nämnes 1334, är annex till Millesvik. F. led. är urspr. *äske* 'askbestånd', sedermera, säkerligen under inflytande av *Botilsäter*, omtytt till *Eskil*.

Namnformer före 1540: Eskisäter 1334 Mch s. 132, Äskesäter 1386 Stu s. 188, -säter s. 1480 Lgl I s. 216, eskesether s. 1483 dipl, Eskysetther soken 1503 N. o. H. II s. 73.

Jordeboksformer fr. o. m. 1540: Äskesätter 1540, Eskesäter S. 1540, Eskelsäter 1660, Äskessätter S. 1542 1543, Esskessetter S. 1546, Eskiessätter S. 1550, Eskiillsätters S. 1568, Eskelsetter S. 1576 1581, Eskilsäter S. 1585 **1877**, Eskielsät(t)er 1633 1686.

Övriga namnformer: Eskilsäter, Eskijlsäthers k. 1540 Skjb s. 173, Eskilsetter s. 1546 tl, Eskelsetters s. 1564 tl, Eschielseter S. 1639 db, Äskasättar s. 1590 tl, Eskiesätter 1741 Tdi register.

1 Flåvik

1 sk. - Flotwig 1503 N. o. H. II s. 72, 73. - Fflotteuik 1540, Flatt- 1542 1600, Flott- 1543, Flatteuich 1550, -wij(c)k 1585 1610, Flotte- 1546, Flotuick 1548, Flattuick 1572, Flättwiich 1568, -uicka 1576 1581, Fläckewijk 1621, Flåtwijk 1633, Flåwijk 1660 1725, -wik 1825, Flåvik **1877** jb. - Flothwiike o. 1550 C 36, Flotwika 1546 tl, Fflåtvika 1556 tl, Flattuiga 1564 tl, Flättwickan 1590 tl, Flatwick 1610 sl., fleteuich 1603, flottuich 1604 värml. db, flouik, flowik 1619 db, Flowijk 1740 ggk, Flååwijk 1643 db, Flåwijkkan 1654 db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. Ägorna sträcka sig ned till *Flåviken*. 1503-m. 1600t. skrives f. led. med *t* efter vokalen (*Flot-*, *Flotte-*, *Flatt-*, *Flatte-* m. m.), och den innehåller väl därför urspr. ordet *flotte*, värml.dial. *flåte*.

1 Fläskerud

Flässere 1/2 fr. - Fläske^vdh 1540, Fleskerudh 1542 1621, Fläscherudh 1633, Fläskerud o. d. 1660-**1877** jb. - Fleskarid 1540 Skjb s. 173, -rwd 1546 tl, Fflezskaröd 1556 tl, Fläska Rud 1600 tl, ?Flesseråa 1621 värml. db, Fleske-, Fläskeröd 1647 lh, Fläserud 1740 ggk. ~ Ä. jbr kyrkotorp (präste), sedermera hmn 1/2 mtl; 1545-48 upptaget i Millesviks sn, 1550 i Tvetå sn. F. led. är väl urspr. fsv. gen. **Fläska* av ett tillnamn **Fläske*, svarande mot det fno. binamnet *Fläske* (se Lind, No.-isl. personbinamn sp. 84). S. led. är *rud* 'röjning'. I dial.uttalet har *Fläskerud* blivit *Fläskrud*, varefter *k* utträngts mellan två konsonanter och ett *e* återigen inskjutits mellan *s* och *r*.

1 Gaperhult

1 sk. - Gaberholt, (Gaberholth(!) 1503 N. o. H. II s. 74. - Gabarhulth 1540, Gabrahult(t) 1542 1543, Gapperholt 1546 1551, -hult 1686, Gaberhult 1548, Gaperhult o. d. 1550-**1877**, -holt 1572, Garpehult 1610 jb. - Gaparholt 1546, Gaperhålt 1556 tl, Gapphult 1590 tl, Gaphult 1770t. ggk. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. I dokumentet från 1503 upptaget i Botilsätters sn. F. led. synes kunna vara ett fsv. **Gapare*, namn på den breda vik, vid vilken G. ligger; detta namn vore då genom avledning bildat av ordet *gap* 'vid öppning'. Jfr *Gapern*, SOV X s. 15. S. led. är *hult* 'skog'. Utvecklingen av uttalet har troligen varit *Gaparhult*, *Gaperelt*, *Gapert*, *Gapert*.

1 Geterud

Getterud 1/2 sk. - Gietarudh 1568, Getteruidh 1571 1585, Gederud 1572, Guterud 1600, Gatte- 1590, Giette- 1610, Gietarudh 1621 1723, Geterud 1825 **1877** jb. - Getaröd 1556 tl, Getharud 1581 tl, Geettharudh 1590 tl, Gätta Rwd 1600 tl, getterod 1625 värml. db, Getteröd 1647 lh, Gitteröd 1647 lh, Githerudh 1688 lh. ~ Första g. jb 1568, torp (upptaget med Godås), 1571 skattetorp, sedermera hmn 1/2 mtl. F. led. är väl djurnamnet *get*. S. led. är *rud* 'röjning'.

1 Godås

1 sk. - Godas, Goda(a)ss 1503 N. o. H. II s. 73, 93. - Godåsa 1540, -åssa 1542 1548, -åsse 1543 1551, Godås 1568 **1877**, Goås(s) 1621 1633, -åhs(s) 1660 1715 jb. - Godoss 1546 tl, -åsa 1581 tl, Godeåss 1556 tl, Godååss 1590 tl, Goass 1610 sl, Gudasa 1564 tl. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är väl urspr. best. form av adj. *god*. S. led. är (kanske urspr. pl. av) *ås*. Namnet betecknar väl åsen (åsarna) som odlingsbar. Jfr *Godås* i Bro sn. Bebyggelsen finns på två små höjdsträckningar. - En hemmansdel heter **Flokerud** (Flokerud ek). Då namnet icke är styrkt från ä. tid, innehåller f. led. knappast en motsvarighet till fvn. mansn. *Flóki*, snarare en -*k*-avledning till sv. dial. *flo(e)* 'pöl'. S. led. är *rud* 'röjning'.

1 Gumnerud

1/2 fr (rå och rör). - Gudmunderud 1568, -rudt 1600, Gundmunderudh 1572, Gunmunderudh 1576 1633, Gummunderudt 1590, Gumnerudh 1610, Gunnerud(h) 1660 1725, Gunnerudh 1585, Gumnerud 1825 **1877** jb. - Gwdmwndaröd 1556 tl, Gudmunda^vt 1572 tl, Gumen Rud 1600 tl, Gumnerud 1786 kb bek, Gunnerud 1808 Hln. ~ Första g. jb 1568, frälsetorp, sedermera hmn 1/2 mtl. F. led. är urspr. fsv. gen. *Gudbmunda(r)* av mansn. *Gudmund*. S. led. är *rud* 'röjning'. Nämnes sällan i dagligt tal. Hör under Rosenberg.

1 Gunnerud

1 sk. - Gwnilret, Gwndere 1503 N. o. H. II s. 73. - Gune^vdh 1540, Gunnerud o. d. 1542 **1877**, Gunnersbo 1543, Gunderud(h) 1572 1576, Gumnerud 1600 jb. - Gwnarwd 1546 tl, Gunarjdh, Gunarjdh(z siööwegh) o. 1550 C 36, Gwnneröd 1556 tl, Gunnerodh 1619 db, Gunrudh 1629 tl. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är väl urspr., trots accenten, fsv. gen. *Gunna* av mansn. *Gunne*. S. led. är *rud* 'röjning'.

1 Ingrirud

1/2 kr. - Ing'de^vdh 1540, Ingridderudh 1542, Ingeriderudh 1543, Ingriderdut 1545, Ingriderdut(t) 1546 1600, Ingridrudt 1548, -rwdh 1568, -rudh 1576 1680, Ingridrudh 1585, Ingierudh 1590, Ingerudh 1610 1633, Ingridrudh 1686, Ingridrud 1825 1877, Ingridrud 1715 **1917** jb. - Ingridarvd 1546 tl, Ing'daröd 1556 tl, Ingriarut 1572 tl, Ingriarud 1581 tl, Ingrid Rudh 1590 tl, Ingridrud 1647 lh, -rud bek. ~ Ä. jbr torp (frälse, kyrko, präste), sedermera hmn 1/2 mtl; 1545-48 upptaget i Millesviks sn. Prästboställe. F. led. är urspr. fsv. gen. *Ingridha(r)* av kvinnon. *Ingrid*. S. led. är *rud* 'röjning'. Samma namn förekommer också i Bro sn.

1 Kalvön

1/4 fr (rå och rör). - Kalffönn 1583, -ö(ö)en 1585 1616, -öö 1586, -öö(h)n 1621 1686, Kalfön o. d. 1633-**1877** jb. ~ Första g. jb 1583, klosteräga, sedan kyrkoutjord, frälsetorp, 1616 hmn 1/4 mtl; saknas jb 1587-1614. Består av ön *Kalvön* under Rosenborg.

1 Kyrkogården

Jordlägenhet kr. Införd i jb jämlikt Kungl. Kammarkollegii beslut d. 8/2 1912.

1 Kyrkskärgården

Jordlägenhet kr. Införd i jb jämlikt Kungl. Kammarkoll. brev d. 6/7 1935.

1 Kärvinge

Körvinge 1/2 fr (sät.). - (aff) kyrvyngä, (aff) kirwinghe 1498 C 36. - Kiruighe 1540, Kieruinghe 1542 1543, Keruinghe 1546, Kiruinge 1548 1551, -winge 1585, Kerffuinge 1572, Kyrüunga 1576, -uinga 1581, Kyrüunge 1590, Kyrüunge 1600, Kirfuingen 1610, Kyrüingenn 1621, -wingen 1633, Kirsswingen 1660, Kierf(f)wingen 1680 1686, Kierfwinge 1715 1725, Kjerfwinge **1877** jb. - Kirffwingen 1546 tl, Kirffvinga 1556 tl, kiruinghe o. 1550 C 36, Kyrüunga 1564 tl, Kyrffninghen 1590, Körffuingen, Skörffuingen 1641 db, Kiörüunge 1647 lh, -vinge 1688 lh, Kerwinge 1783 lkk, Kiärfvinge o. 1700 lh, Kärfvinge Sve 5 s. 492. ~ Ä. jbr frälshmn 1 mtl, sedermera torp, därefter hmn 1/2 mtl. Namnet är väl urspr. fsv. pl. av ett ättennamn *Kirving*, varav senare uppkommit än *Kyrving*, *Körving*, än *Kerving*, *Kärving* (jfr ä. sv. *kersbär*, *kärsbär* jämte *kyrsbär*, *körsbär* av urspr. *kirsbär*, o. d.). Liksom isl. *vestfirðingr* är bildat till *Vestfirðr* (jfr sv. *fjärd*), så är säkerligen ättennamnet **Kirving* bildat till ett fsv. ortn. *Kärf* (jfr aff *Kärfve* 1410 SDns 2 s. 264), som ännu fortlever (i Frustuna sn, Daga hd, Södermanlands l.) och som väl likaledes en gång har tillkommit här ifrågavarande gård, ehuru här som på många andra ställen själva ortnamnet med tiden har undanträngts av den på platsen boende släktens namn (jfr *Kullings* hd, SOÄ VIII s. 1). Detta ortnamn är utan tvivel urspr. samma ord som värml.dial. *kärv* 'kärve' och mycket nära besläktat med det flerstädes (i Uppland och Gästrikland) förekommande sjönamnet *Kärven* samt står här tydligen i dessa ords allra äldsta bet., som bevarats i mlty, *kerf* och ags. *cyrf* 'inskärning, skåra, avskuret stycke'. Vad för något i terrängen som har föranlett namngivningen, är nu svårt att avgöra. Gården ligger vid en vik av Vätern.

1 Lurön

Lura, en ö, jordlägenhet fr. - (pa) lwdhra 1469 dipl, (at) lwdhra 1500 dipl, (ppa) lwdra 1501 dipl, Lwdrhä 1509(?) Script, rer. dan. IV s. 458. - Lwröo 1572 1633, Luröo 1576 1581, Lurön o. d. 1585-**1877** jb. - Lurödan 1610 sl, Luröo 1642 1653 db, Lurö ek, Lurön GS. ~ Första g. jb 1572 kl.gods, senare klosterö. Namnet synes urspr. vara fsv. pl. *ludbra(r)* av *ludber* 'lur', i fno.-isl. och i sv. dial. även i bet. 'kvarnlave, urholkad stock, tråg' och ofta använt som ortnamn (se Fritzner under *lúðr*, Rygh, NG I s. 386), ehuru anledningen härtill är okänd.

1 Rosenberg

(fordom Gårstad) 2 fr (sät.). - garästadha 1450 dipl. - Gor'stadh 1540, Gårriista 1542, Gårista 1543 1550, Gåresta 1546 1590, - stadh 1568 1621, Gårrestad 1600, Gore-1610, Gråstadh 1686, Gårsta(d) 1686 1725, Gårstad el. Rosenberg 1825 1877, Rosenberg **1918** jb. - Gårestada 1546 tl, Gå'stada 1556 tl, Garestat 1564 tl, Garista 1564 tl, Gåårastaa, -stadh 1590 tl, går(e)sta o. 1550 C 36, Gårasta 1600 tl, Gorsta 1639 db, Gårstadh 1663 db, Rosenberg el. Gårstad 1790t. lh bek, Rosenberg 1740 ggk 1773 Fw s. 115 1773 Marielius 1786 kb 1780t. 1850t. lh 1808 ek GS Sve 5 s. 492, Rosenberg 1783 lkk. ~ Ä. jbr frälsehm 2 mtl. I det urspr. *Går(e)stad* synes f. led. urspr. vara fsv. gen. **Gara* av ett eljest icke känt mansn. *Gäre* (jfr fno. binamn *Gár*), vilket senare utvecklas till **Gäre*; s. led. är *stad* 'bostad'. Det nuvarande namnet *Rosenborg* är givet efter en ägare med namnet *Roos af Hjelmsäter*; denna släkt förvärvade godset vid mitten av 1600talet genom Nils Nilsson Roos' gifte med en dotter till ståthållaren över Värmland Olof Christophersson och behöll det till slutet av 1700talet. - En hemmansdel bär namnet **Spickerud** (Späckerudh 1660 db, Speckerud 1783 lkk, Spickerud ek). F. led. däri torde vara gammal gen. av ett tillnamn **Spicke* (jfr fsv. tilln. *Spinke*, Hellquist i Xenia Lideniana s. 97). S. led. är *rud* 'röjning'. Jfr *Spickerud* under *Strandvik* SOV XV s. 34 f.

1 Rud

Råg 1/2 sk. - Rud o. d. 1540-**1877** jb. - Rwdh 1540 Skjb s. 173 1546 tl, Rödd 1556 tl, Röo 1647 lh. ~ Ä. jbr frälsehm 1 mtl (1/2 oförm.). Namnet är ordet *Rud* 'röjning'; jfr *Rud* i Botilsäters sn.

1 Smedsgården

1/2 sk. - Prästegården 1540 1825, Prestgård 1877, Prestegårdenn Stompn 1550, Smedsgården **1917** jb. - Stompen y Eskilsäther 1540 Skjb s. 173, Prästegården el. Smesgård 1674 db, Präste el. Smedsgården 1780t. 1850t. lh, Smedzgården 1649 db, Smedsgården 1730t. 1830t. lh. ~ Ä. jbr kyrkohm (präste) 1 mtl.

1 Stubbe

1/4 kr. - Stubbe 1624 1633 **1877** jb. - Stubb 1629 tl, Stybbe 1672 db. ~ Första g. jb 1624, kronohm 1/8, snart 1/4 mtl. Prästboställe. Namnet är ordet *stubbe*. Anledningen till namngivningen är okänd, men samma namn finns också på två ställen i Skaraborgs l. (i Mellby sn, Kållands hd, och Händene sn, Skånings hd; jfr *Stav* i Bro sn).

1 Stumperud

1/3 sk. - Stumperud o. d. 1568-**1917**, Stomperud o. d. 1576-1877 jb. - Stumperöd 1556 tl, Stuppe't 1581 tl, Stompered 1564 tl, Ståånpa Rud 1590 tl, Ståmpa Rud 1600 tl. ~ Första g. jb 1568, torp (upptaget med Gunnerud), 1751 skattetorp, sedermera hm 1/3 mtl. F. led. är väl urspr. gammal gen. av det fsv. tillnamnet *Stumpe*, isl. *Stumpi* (se Hellquist i Xenia Lideniana s. 101), som kanske också ingår i det hittills annorlunda förklarade no. *Stomperud*. S. led. är *rud* 'röjning'.

1 Svartserud

1/3 fr. - Swarterudt 1551, Swartzrudh 1568 1585, Suarttessrudh 1572, Suartzrudh 1576 1581, Swarsrud 1590, Swantze- 1610, Swertz- 1621 1633, Swerdz- 1660 1680, Swärsrudh 1686, -rud 1715, Swärsse- 1725, Swerse- 1825, Sverserud 1877, Svartserud **1917** jb. - Swartzrudh 1540 Skjb s. 173, Svartsröd 1556 tl, Swarsrud 1581 tl, SuerdRud 1600 tl, Svärdzrudh 1642 db, Swardzrudh 1653 db, Swartzerudh 1670 db, Svartserud 1751 kb 1790t. 1840t. lh, Svärtserud 1830t. lh, Svärdserud ek bek GS. ~ Första g. jb 1551, kyrkotorp (präste), sedermera hmn 1/3 mtl. Enligt Skjb var S. 1540 "en ödegård, szom eer ny wptaghen". Trots dial.uttalet med öppet *a* - adj. *svart* uttalas överallt i Värmland med slutet *a* - är väl f. led., i betraktande av de konsekventa skrivningarna med *a* i ä. tid, urspr. gen. av det fsv. mansn. *Svart*. Anslutning till *svärd*, som också möjligen användes som mansn. under medeltiden (se Lundgren-Brate, Personnamn s. 254) synes emellertid senare ha skett, och denna anslutning visar sig också i det nutida dial.uttalet, jfr *värst*. S. led. är *rud* 'röjning'.

1 Säter

2 fr (sät.). - ?(aff) säther (2 ggr) 1498 C 36. - Sätter 1540 1725, Säter 1825 **1877** jb. - Sätter(s), sätter o. 1550 C 36. ~ Ä. jbr frälsehm 2 mtl. Namnet är *säter* 'fäbod'. Citatet från 1498 kan gälla S. i Kila sn.

Torp

- Torp 1548 jb. - Torp 1610 sl. ~ Jb 1548 frälsehm 1/2 mtl.

1 Valdersrud

1 sk. - Wals-, Valsret 1503 N. o. H. II s. 74. - Valles^vdh 1540, Walliissrudh 1542, Wallerssrudh 1543, Vålerssrudt 1546, Vällerssrud 1548, Wällerss- 1550, Wällerssrudt 1551, Wardisrud(h) 1568 1600, Wardesrudh 1576 1590, Wardils- 1610, Wendessrudh 1621, Waldesrud(h) 1633 1715, Waldersrud **1877** jb. - Valdzryd 1546 tl, Valdisröd 1556 tl, Welserudh 1637 db, Waldes Rud(h) 1590 1600 tl, Valdsrudh 1605 värml. db, Waalsrudh 1636 db, Waldersrudh 1637 db, Waldersrod 1626 värml. db, -rödh 1647 lh, Walldersrud 1786 kb 1790t. 1840t. lh, Waldese 1672 db, Walderud 1740 ggr. ~ Ä. jbr skattehm 1 mtl. Med hänsyn till växlande skrivningar kan f. led. ej tolkas. Jfr *Kvaldersrud* i Botilsäters sn. S. led. är *rud* 'röjning'.
